

Warszawa, dnia 2016-12-15

GLÓWNY INSPEKTOR SANITARNY

GIS-HŚ-HP-4333-35/AO/16

Państwowy Wojewódzki
Inspektor Sanitarny
- wszysej

Szanowni Państwo,

nawiązując do wątpliwości, jakie się pojawiają w zakresie procedowania chorób zawodowych oraz w związku z pismem Małopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (MPWIS) z dnia 14 października 2016 r., znak: NP.2332.3.70.2016, uprzejmie przedstawiam stanowisko w sprawie.

MPWIS w swoim piśmie zasygnalizował problemy, które pojawiają się w związku z prowadzeniem postępowań administracyjnych w przedmiocie stwierdzenia choroby zawodowej wszczynanych po pośmiertnym zgłoszeniu podejrzenia choroby zawodowej i skierowaniu na badanie do jednostki orzeczniczej. Problemy dotyczą:

- zasadności skierowania na badania w związku z podejrzeniem choroby zawodowej po przyjęciu podejrzenia od rodziny zmarłego pracownika oraz
- braku możliwości wydania pośmiertnie orzeczenia lekarskiego.

Pojęcie choroby zawodowej zostało zdefiniowane w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – *Kodeks pracy* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1666; dalej: Kp). Za chorobę zawodową uważa się chorobę, wymienioną w wykazie chorób zawodowych, jeżeli w wyniku oceny warunków pracy można stwierdzić bezspornie lub z wysokim prawdopodobieństwem, że została ona spowodowana działaniem czynników szkodliwych dla zdrowia występujących w środowisku pracy albo w związku ze sposobem wykonywania pracy, zwanych "narażeniem zawodowym" (art. 235¹ Kp).

Rozpoznanie choroby zawodowej u pracownika lub byłego pracownika może nastąpić w okresie jego zatrudnienia w narażeniu zawodowym albo po zakończeniu pracy w takim narażeniu, pod warunkiem wystąpienia udokumentowanych objawów chorobowych w okresie ustalonym w wykazie chorób zawodowych (art. 235² Kp).

Pracownikowi, który uległ wypadkowi przy pracy lub zachorował na chorobę zawodową przysługują świadczenia z ubezpieczenia społecznego, określone w odrębnych przepisach (art. 237¹ § 1 Kp).

Te odrębne przepisy to ustawa z dnia 30 października 2002 r. *o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1242, ze zm.; dalej: ustawa wypadkowa). Ustawa wypadkowa w art. 6 wymienia świadczenia z tytułu choroby zawodowej, a w art. 13 przewiduje, że członkom rodziny ubezpieczonego, który zmarł wskutek choroby zawodowej przysługuje jednorazowe odszkodowanie. Przepis ten określa również, kto jest członkiem rodziny uprawnionym do odszkodowania.

Przywołane przepisy w żaden sposób nie wyłączają możliwości stwierdzenia choroby zawodowej u osoby zmarłej, którą można zakwalifikować jako byłego pracownika. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na przepis § 3 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w *sprawie chorób zawodowych* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1367; dalej: rozporządzenie RM). Przepis ten reguluje m.in. zgłoszenie podejrzenia choroby zawodowej, w sytuacji podejrzenia, że była ona przyczyną śmierci pracownika. Wprawdzie przepis ten dotyczy wyłącznie formy dokonania zgłoszenia, należy jednak uznać, że stanowi on również potwierdzenie ogólnej możliwości pośmiertnego stwierdzenia choroby zawodowej. W innym przypadku zgłoszenie byłoby bezcelowe.

Zatem jeżeli spełnione zostaną pozostałe warunki: rozpoznane zostanie schorzenie wymienione w wykazie chorób zawodowych, były pracownik świadczył pracę w narażeniu zawodowym i jest związek przyczynowo-skutkowy między narażeniem a chorobą, można u zmarłego, będącego byłym pracownikiem stwierdzić chorobę zawodową.

Jak już zaznaczono, MPWIS w swoim piśmie sygnalizował pewne wątpliwości dotyczące przebiegu postępowania. Pierwsza wątpliwość dotyczy podmiotu uprawnionego do zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej u zmarłego byłego pracownika.

Zgodnie z Kp obowiązek zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej spoczywa przede wszystkim na pracodawcy (art. 235 § 1 Kp). Obowiązek taki dotyczy również lekarza podmiotu właściwego do rozpoznania choroby zawodowej, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 237 § 1 pkt 6 Kp (art. 235 § 2 Kp). Ponadto, w każdym przypadku podejrzenia choroby zawodowej lekarz lub lekarz dentyista, który podczas wykonywania zawodu powziął takie podejrzenie u pacjenta - kieruje na badania w celu wydania orzeczenia o rozpoznaniu choroby zawodowej albo o braku podstaw do jej rozpoznania (art. 235 § 2¹ Kp).

Powyższe sytuacje dotyczą obowiązku zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej. Kp wymienia także podmioty, które nie są zobowiązane, ale są uprawnione do dokonania takiego zgłoszenia.

Są to: pracownik lub były pracownik, który podejrzewa, że występujące u niego objawy mogą wskazywać na taką chorobę, przy czym pracownik aktualnie zatrudniony zgłasza podejrzenie za pośrednictwem lekarza sprawującego nad nim profilaktyczną opiekę zdrowotną (art. 235 § 2² Kp). W przypadku byłych pracowników nie ma żadnych ograniczeń co do trybu zgłaszania podejrzenia.

Nie ma wątpliwości, że stronami w postępowaniu o stwierdzenie choroby zawodowej u zmarłego pracownika są np. osoby wymienione w art. 13 ustawy wypadkowej (zob. także wyrok WSA w Warszawie z 23 października 2007 r. sygn. akt VII SA/Wa 1161/07). Osoby te, jako strony postępowania, które wstępują do niego w miejsce zmarłego pracownika, powinny mieć jego uprawnienia procesowe. W szczególności powinny mieć prawo do zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej u zmarłego byłego pracownika. Skoro bowiem uprawnienie takie przysługiwało byłemu pracownikowi, a osoby te wstępują w jego miejsce, to muszą mieć możliwość wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia choroby zawodowej u zmarłego byłego pracownika (por. wyrok WSA w Warszawie z 23 października 2007 r. sygn. akt VII SA/Wa 1161/07, wyrok WSA w Szczecinie z 16 kwietnia 2015 r. sygn. akt II SA/Sz 1101/14, wyrok WSA we Wrocławiu z 9 lipca 2015 r. sygn. akt IV SA/Wr 918/14).

Wprawdzie członkowie rodziny zmarłego pracownika nie są wymienieni w Kp jako osoby zobowiązane, ani uprawnione do zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej u zmarłego, to ich uprawnienie wynika z wykładni systemowej Kp, ustawy wypadkowej i rozporządzenia RM. Osoby te mają interes prawny w uzyskaniu decyzji stwierdzającej chorobę zawodową u zmarłego pracownika (zob. obszerny wywód na ten temat w uzasadnieniu wyroku WSA w Warszawie z 23 października 2007 r. sygn. akt VII SA/Wa 1161/07; w tym samym wyroku WSA trafnie wyjaśnia również nieaktualność wyroku Sądu Najwyższego z 3 grudnia 1979 r. w sprawie III PRN 50/79, z którego wynika, że dochodzenie roszczeń finansowych z tytułu choroby zawodowej jest możliwe, choćby nawet właściwy organ Państwowej Inspekcji Sanitarnej nie stwierdził u pracownika choroby zawodowej). Skoro mają interes prawny, to muszą mieć prawo żądania wszczęcia na ich wniosek postępowania w sprawie stwierdzenia choroby zawodowej u zmarłego pracownika.

W ostateczności, gdyby właściwy państwowy powiatowy bądź wojewódzki inspektor sanitarny miał wątpliwości co do uprawnienia członków rodziny do wszczęcia postępowania dotyczącego choroby zawodowej u zmarłego byłego pracownika, zawsze może na skutek takiego zgłoszenia wszcząć postępowanie z urzędu. W przytoczonym wyroku WSA w Warszawie z 23 października 2007 r. sąd uznał za prawidłowe wszczęcie z urzędu postępowania w sprawie stwierdzenia choroby zawodowej po śmierci zmarłego pracownika.

Sąd jednocześnie uznał, że wdowa po zmarłym jest stroną takiego postępowania i może składać odwołanie od decyzji wydanej w pierwszej instancji).

Druga wątpliwość MPWIS dotyczy pośmiertnego przeprowadzania badania. MPWIS zwraca uwagę, że zgodnie z art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. *o zawodach lekarza i lekarza dentysty* (Dz. U. z 2015 r. poz. 464, ze zm.; dalej: ustawa lekarska) lekarz orzeka o stanie zdrowia określonej osoby po uprzednim, osobistym jej zbadaniu lub zbadaniu jej za pośrednictwem systemów teleinformatycznych lub systemów łączności.

Należy zwrócić uwagę, że przepis art. 42 ust. 1 ustawy lekarskiej należy interpretować w świetle przepisów rozporządzenia RM.

Po pierwsze, jak już wykazano powyżej, rozporządzenie RM dotyczy również postępowań administracyjnych w sprawie stwierdzenia chorób zawodowych u zmarłych pracowników. Nie ma przeszkód prawnych by zgłosić podejrzenie choroby zawodowej w stosunku do zmarłego pracownika.

Po drugie, § 4 ust. 1 rozporządzenia RM nakazuje właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu, który otrzymał zgłoszenie podejrzenia choroby zawodowej, wszczęcie postępowania, a w szczególności skierowanie pracownika lub byłego pracownika, którego dotyczy podejrzenie, na badanie w celu wydania orzeczenia o rozpoznaniu choroby zawodowej albo o braku podstaw do jej rozpoznania, do jednostki orzeczniczej I stopnia. Przepis ten nie czyni rozróżnienia w stosunku do zgłoszeń dotyczących osób zmarłych. Należy to uznać za zabieg świadomy, skoro w przepisie bezpośrednio poprzedzającym jest jednak specjalna regulacja dotycząca zgłoszenia podejrzenia w stosunku do osób zmarłych (§ 3 ust. 2 rozporządzenia RM). A zatem prawodawca przewidział „badanie w celu wydania orzeczenia o rozpoznaniu choroby zawodowej albo o braku podstaw do jej rozpoznania” w stosunku do osób zmarłych.

Po trzecie, zgodnie z § 6 ust. 1 rozporządzenia RM lekarz właściwy do orzekania w sprawie chorób zawodowych wydaje orzeczenie o rozpoznaniu choroby zawodowej albo o braku podstaw do jej rozpoznania, na podstawie wyników przeprowadzonych badań lekarskich i pomocniczych, dokumentacji medycznej pracownika lub byłego pracownika, dokumentacji przebiegu zatrudnienia oraz oceny narażenia zawodowego. Ponieważ z przyczyn oczywistych, w stosunku do zmarłego pracownika, badanie (sekcja zwłok) nie zawsze może być przeprowadzone, orzeczenie lekarskie, o którym mowa w § 6 ust. 1 rozporządzenia RM, będzie orzeczeniem zaocznym, wydanym jedynie na podstawie dokumentacji, w tym dostępnej dokumentacji medycznej (która może, ale nie musi obejmować wyniki badań sekcyjnych).

Wydawanie tego typu orzeczeń lekarskich jest uznawane w orzecznictwie sądów administracyjnych za zgodne z prawem (wyrok WSA w Szczecinie z 16 kwietnia 2015 r. sygn. akt II SA/Sz 1101/14, wyrok WSA we Wrocławiu z 9 lipca 2015 r. sygn. akt IV SA/Wr 918/14, wyrok WSA we Wrocławiu z 5 lutego 2016 r. sygn. akt IV SA/Wr 476/15).

Przepisy rozporządzenia RM, w zakresie w jakim dotyczą orzeczenia lekarskiego na temat występowania choroby zawodowej u zmarłego pracownika, należy uznać za przepis szczególny w stosunku do art. 42 ust. 1 ustawy lekarskiej. Inna wykładnia tych przepisów prowadziłaby do wniosku, że przepisy rozporządzenia RM w zakresie, w jakim dotyczą osób zmarłych, są niemożliwe do zastosowania.

Z możliwością wydawania orzeczenia lekarskiego w sprawie choroby zawodowej w stosunku do zmarłego pracownika wiąże się jeszcze jedna wątpliwość. Nie jest ona wyrażona w piśmie MPWIS, jednak pojawia się w przywołanym już orzecznictwie sądów administracyjnych. Chodzi o prawo osób z rodziny ubezpieczonego (zmarłego pracownika), które w charakterze strony biorą udział w postępowaniu administracyjnym w sprawie stwierdzenia choroby zawodowej, do złożenia wniosku o przeprowadzenie ponownego badania przez jednostkę orzeczniczą II stopnia (§ 7 ust. 1 rozporządzenia RM).

WSA w Warszawie (wyrok WSA w Warszawie z 23 października 2007 r. sygn. akt VII SA/Wa 1161/07) uznał, że jedynie pracownik (były pracownik) ma prawo do wystąpienia z wnioskiem o przeprowadzenie ponownego badania przez jednostkę orzeczniczą drugiego stopnia. Zdaniem Sądu prawa takiego nie ma np. wdowa po zmarłym pracowniku, pomimo tego, że występuje w postępowaniu jako strona.

Pogląd ten należy uznać za błędny. O ile oczywiste jest, że rozporządzenie RM nie daje takiego uprawnienia pracodawcy (niezależnie od oceny, czy jest to rozwiązanie słuszne, skoro postępowanie dotyczy pośrednio interesów finansowych pracodawcy - zob. art. 30 ustawy wypadkowej), to kwestionowanie uprawnienia do wystąpienia przez członka rodziny zmarłego pracownika o ponowne badanie jest nieuzasadnione. Osoby te występują w postępowaniu w miejsce zmarłego pracownika. Powinny mieć zatem wszystkie przysługujące mu uprawnienia. Brak części z tych uprawnień ograniczałby członkom rodziny zmarłego pracownika możliwość dochodzenia swoich praw.

Wydaje się, że pogląd ten jest podzielany w późniejszym orzecznictwie sądów administracyjnych, które nie widzą przeszkód w występowaniu przez członków rodziny zmarłego pracownika z wnioskiem o przeprowadzenie ponownego badania przez jednostkę orzeczniczą II stopnia.

Potwierdzeniem powyższego są wyroki: WSA w Szczecinie z 16 kwietnia 2015 r. sygn. akt II SA/Sz 1101/14, WSA we Wrocławiu z 9 lipca 2015 r. sygn. akt IV SA/Wr 918/14 oraz wyrok WSA we Wrocławiu z 5 lutego 2016 r. sygn. akt IV SA/Wr 476/15).

W konkluzji należy uznać, że nie ma żadnych przeszkód prawnych dla prowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie stwierdzenia choroby zawodowej u zmarłego pracownika, wszczętego na wniosek uprawnionego członka rodziny zmarłego pracownika. Badanie wykonywane na użytek takiego postępowania powinno być przeprowadzone na podstawie wszelkich dostępnych dokumentów, do których odsyła rozporządzenie RM.

Główny Inspektor Sanitarny

Grzegorz Hudzik
Zastępca Głównego Inspektora Sanitarnego